

Leszek Kajzer

Strawczyn, woj. kieleckie, AZP 84-61

Informator Archeologiczny : badania 24, 121-122

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

a znalezionej w małym sondażu na wschodnim odcinku wału — można obóz datować na XVII-XVIII wiek; być może z dużą dozą prawdopodobieństwa wiązać go należy z wojną trzydziestoletnią, która swymi działaniami objęła również i tę część Śląska.

Starożreby, woj. plockie
AZP 48-56/—

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Płocku

Badania prowadzili doc. dr hab. Leszek Kajzer i mgr Janusz Pietrzak. Finansował Zakład Usług Inwestycyjnych i Doradztwa Technicznego BUDOPLAN w Płocku. Pierwszy sezon badań. Relikty renesansowej willi z połowy XVI w. tkwiące w bryle pałacu H. Szpilowskiego.

Prace w Starożrebach miały charakter ratowniczo-konserwatorski. Prowadzono je metodami typowymi dla działań archeologiczno-architektonicznych. Miały umożliwić kontynuowanie remontu zabezpieczającego pałac opuszczony w 1987 r. przez Internat Liceum Ogólnokształcącego i szybko niszczone. Badaniami objęto zespół pałacowy, składający się z blisko 9 hektarowego parku i stojącego w nim klasycystycznego pałacu, wzniesionego dla starosty plockiego i płońskiego Onufrego Bromirskiego. Zachodnia część budynku jest podpiwniczona i kryje w sobie relikty starszej budowli murowanej.

Wyeksplorowano 5 wykopów sondażowych o łącznej powierzchni 19,5 m², przeprowadzono analizę murów budynku i sporządzono odpowiednią dokumentację. Badania archeologiczne nie przyniosły imponujących efektów (odnotować należy tylko odkrycie XIX-wiecznej studni) a większość danych zebrano w wyniku obserwacji architektury pałacu.

Mimo dość ugruntowanych hipotez nie stwierdzono obecności późnośredniowiecznego dworu. Najstarszym zidentyfikowanym był ceglany, dwukondygnacyjny, jednotraktowy dom o wymiarach 11 x 22 m posiadający 3 „sklepy” w przyziemiu i 3 także izby na górnej kondygnacji. Na podstawie analizy ruchomego materiału zabytkowego i reliktyw murów datować go można na XVI wiek. Natomiast wielka liczba otworów (okiennych i drzwiowych) oraz znaczna „przestrzenność” budynku wykluczają interpretowanie go jako „domu pańskiego”. Sądzymy, że była to renesansowa willa w ogrodzie, której pełen zachwyty opis zanotował w „Najstarszym opisie Mazowska” J. Święcki. Prezentowała ona typ „casa di villa” i została prawdopodobnie wzniesiona w połowie (lub na początku trzeciej ćwierci) XVI w. przez humanistę i dyplomatę, biskupa chełmińskiego i przemyskiego Wojciecha Starożrebskiego (+ 1580). Odkrycie pierwszej, tak wczesnej renesansowej willi na Mazowszu, wymaga bacznej uwagi i obszerniejszych komentarzy.

Potwierdzono także atrybucję pałacu, łącząc go pewnie z najwybitniejszym architektem mazowieckiego klasycyzmu Hilarym Szpilowskim. Pałac powstał prawdopodobnie w pierwszych dziesięcioleciach XIX w.

Dokumentacja z prac znajduje się w WKZ w Płocku.

Badania zakończone.

Strawczyn, woj. kieleckie
AZP 84-61/—

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Kielcach

Badania prowadziła ekipa WOAK w Kielcach pod kierownictwem doc. dr. hab. Leszka Kajzera. Finansował WOAK. Pierwszy sezon badań. Wczesnobarokowy dwór-pałac z I połowy XVII w.

Prace w Strawczynie miały charakter ratowniczo-konserwatorski. Przedmiotem prac był niewielki nieużytek, lekko obniżony w stosunku do okolicznych pól, na którym zachował się relikw kamiennej, sklepionej kolebkowo, piwnicy. Obiekt nie był notowany w literaturze, a jedyna wzmianka, pióra monografisty Kielecczyny ks. J. Wiśniewskiego, sugerowała, że stał tu „ongi dwór lub może zameczek”. Tegoroczne prace miały na celu zweryfikowanie tej wiadomości, poznanie stanu zachowania murów fundamentowych i, jeśli to będzie możliwe, podjęcia próby zrekonstruowania zrębu budynku.

Wytyczono i wyeksplorowano 33 wykopy sondażowe o łącznej powierzchni 205 m² (i orientacyjnej kubaturze 200 m³), zgromadzony spory zbiór ruchomych przedmiotów zabytkowych (4578 zabytków, w tym 2997 ułamków naczyń glinianych, 707 ul. kafla piecowych, 647 fr. szkła itp.) sporządzono niezbędne notatki architektoniczne i odpowiednią dokumentację.

Na 33 wykopy sondażowe tylko w 23 znaleziono nikt relikty murów fundamentowych a najciekawsze obserwacje poczyniono na podstawie analizy negatywów, pozostałych po rozebranych, aż do stopy fundamentu, murach. Stwierdzono także, że w środkowej partii budynku poziom gruntu zebrany został poniżej pierwotnego poziomu użytkowego. Analiza ruchomego materiału zabytkowego (w którym przeważał materiał bardzo rozdrobniony i trudny do analizy formalnej) wykazała, iż obiekt funkcjonował od połowy XVII do drugiej połowy lub końca XVIII w.

Obserwacje te przekonują, że badany obiekt został całkowicie i bezpowrotnie zniszczony.

głównie po wojnie, w związku z wydobywaniem z kopca ziemnego, kryjącego relikty murów, materiału i kruszywa na pobliską drogę.

Badania pozwoliły jednak zrekonstruować hipotetyczny rzut założenia. Był to budynek prostokątny o wymiarach 19 x 33 m oparty na narożach czterema ośmiobocznymi wieżami. Dom ukształtowany był dwutraktowo, w osiach skrajnych trzytraktowo, na dolnym poziomie posiadał 12 pomieszczeń i miał chyba dwie kondygnacje. Charakter obiektu i jego skala, niewiele odbiegająca od pałacu biskupiego w Kielcach, nie wymaga komentarza. Odkrycie można więc interpretować jako relikwyt wczesnobarokowego dworu-pałacu, którego fundację należy do rodziny Gawrońskich i odnosić do I połowy XVII w.

Materiały i dokumentacja znajdują się w zbiorach Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego w Kielcach.

Badania zostały zakończone.

Trzemeszno, woj. bydgoskie patrz późne średniowiecze

Tubądzin, gm. Wróblew woj. sieradzkie St. 1 AZP 69-43/14

Muzeum Okręgowe w Sieradzu

Badania prowadził mgr Marek Urbański siłami Muzeum Okręgowego w Sieradzu. Dwór nowożytny.

Badania wykopaliskowe o charakterze ratowniczym prowadzone były w ramach nadzoru nad pracami związanymi z izolacją ścian dworu. Na terenie dworu przeprowadzono niewielkie badania sondażowe w 1982 r. a w 1986 r. oznaczono go na arkuszu AZP.

Pierwsza wzmianka o Tubądzinie pochodzi z roku 1392, nast. z XV, XVI, XVII i dalej aż do XX w. Materiał wydobyty w 1990 r. można właśnie datować na przedział między XIV a XX w. (tylko jeden fragment brzośca naczyńa glinianego nosi cechy ceramiki wczesnośredniowiecznej).

Prace polegały na obkopaniu ścian części podpiwniczonej dworu rowem o szerokości 1,5 m i głębokości przekraczającej poziom stopy fundamentowej. Powstały w ten sposób wykop podzielony na 3 odcinki: 1 — S, 2 — E, 3 — N. Długość odcinka 1 — 7,6 m, odcinka 2 — 15,1 m, odcinka 3 — 12,1 m. W odcinku 1 lico muru było prawie w całości zasmotowane. Z lica na gł. ok. 120 cm od P. O wystawało kilka dużych kamieni. Fundament posadowiony na kamieniach polnych, tworzących ławę fundamentową. Z wydobytego materiału zabytkowego wyróżniają się fragmenty kafla piecowych, w tym naczyńowych oraz ułamki butelek szklanych. Narożnik południowo-wschodni był 20-30 cm głębiej wkopany od ściany południowej. Wykop przy ścianie wschodniej odsłonił resztki nieużywanego wejścia do piwnicy oraz szeroką ławę fundamentową w części północnej wykopu. Ławę zbudowano z dużych i małych kamieni polnych oraz z gruzu ceglanego. Cegły tej ściany, ułożone w układzie: warstwa wozówek, warstwa główek, różniły się nieco rozmiarami od odkrytego wejścia do piwnicy. Wśród wykopanych fragmentów ceramiki znajdował się jeden fr. brzośca naczyńa wczesnośredniowiecznego, fr. ceramiki z XVII i XVIII w., fr. kafla płytowych i jednego garnkowego. Całość odcinka 2 miała 15 m dł. Odcinek 3 o dł. 12 m znajdował się przy ścianie północnej dworu. Tu ława fundamentowa była widoczna tylko przy narożniku NE. Dalej odkryto nieokreśloną konstrukcję ceglana, być może fragment wędzarni prawdopodobnie z XX w. oraz część fundamentu budowli skierowanego pod kątem prostym do północnej ściany dworu. Ten ostatni był płytko posadowiony, lecz zbudowany z cegły o wymiarach zbliżonych do cegły ze wschodniej ściany. Z zabytków ruchomych wyróżniało się kilkanaście fr. kafla piecowych, fragmenty garnków z XV-XVI i XVII-XVIII w., wyroby szklane z XVIII-XX w. i trudne do datowania przedmioty żelazne.

Ponieważ najbliższe otoczenie budynku dworskiego zostało już wcześniej przekopane podczas remontu, nie można było prowadzić obserwacji pierwotnych nawarstwień.

W związku z odkryciem licznych fragmentów nieznanymi ze źródeł wcześniejszych budowli, zachodzi pilna potrzeba przeprowadzenia prac wykopaliskowych w bezpośrednim sąsiedztwie dworu w Tubądzinie.

Tudorów, gm. Opatów woj. tarnobrzeskie St. 1 patrz późne średniowiecze

Wrocławek, Miasto i zamek patrz późne średniowiecze

Zamość — Stare Miasto
AZP 88-88 lub 89-88/—

PP Pracownia Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Oddział w Zamościu

Badania prowadził mgr Andrzej Witkowski. Finansował WKZ w Zamościu. Pierwszy sezon badań. Miasto.

Badania koncentrowały się na trzech obiektach Starego Miasta: kojce w parku, nadszańca K2 w zespole bastionu VII oraz Akademii. W przypadku dwóch pierwszych obiektów wykonano